

Jure Zovko

HEGEL ZA BUDUĆA VREMENA

Izdavači

Institut za filozofiju, Zagreb

Udruga za promicanje filozofije federalizma, Mostar

Za izdavače

Luka Boršić

Dejan Vanjek

Recenzenti

Stipe Kutleša

Dejan Vanjek

Marko Vučetić

Lektura i korektura

Maja Ferenec Kuća

Grafička priprema

Marin Martinić Jerčić

Mate Penava

Tisak

Grafomark d.o.o.

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka
Bosne i Hercegovine, Sarajevo

1 Hegel G.W.F.

ZOVKO, Jure

Hegel za buduća vremena / Jure Zovko. - Mostar : Udruga za promicanje
filozofije federalizma ; Zagreb : Institut za filozofiju, 2020. - 322 str. ; 23 cm

Bibliografija: str. [307]-322 ; bibliografske i druge bilješke uz tekst.

ISBN 978-9926-8523-0-6 (Udruga za promicanje filozofije federalizma)

ISBN 978-953-7137-65-6 (Institut za filozofiju)

COBISS.BH-ID 41377030

CIP zapis je dostupan u računalnome katalogu Nacionalne i sveučilišne
knjižnice u Zagrebu pod brojem 001081973

Jure Zovko

HEGEL ZA
BUDUĆA VREMENA

Mostar – Zagreb, 2020.

Andreae Arndt
amico meo

Sadržaj

Predgovor	9
1. Kršćanski korijeni Hegelova liberalizma	13
2. Građanin i građansko društvo iz perspektive Hegelova liberalizma	41
3. Građanski neposluh u Hegelovu sustavu slobode.....	73
4. Felix culpa – Hegelov sud o istočnom grijehu.....	93
5. Hegelova filozofija obrazovanja	115
6. Umjetnost u kontekstu institucionalne moralnosti.....	139
7. Zašto u Hegelovu carstvu ozbiljene slobode nema mjesta za Schlegelovu <i>Lucindu</i> ?	159
8. Hegelov i Schillerov idealizam	189
9. Spinoza i Hegel u kontekstu rasprava o panteizmu	215
10. Zaključivanje na najbolje objašnjenje u kontekstu Hegelove spekulativne filozofije	233
11. Hermeneutička refleksija ili veritativna prosudba?	263
12. Post scriptum: Zašto je Hegel kapetan njemačke filozofske reprezentacije u popularnom skeču Montyja Pythona?	293
Napomene uz tekstove.....	303
Literatura.....	307

Predgovor

Već dugo vremena bavim se mišlju da svoje, već objelodanjene, međunarodne radove o Hegelu objavim na hrvatskom jeziku kao cjelovitu knjigu, a ovogodišnja 250. obljetnica Hegelova rođenja učinila je to vrlo prigodnim. Tijekom rada na rukopisu, objavljeni tekstovi su nanovo promišljeni i potom opsežno prerađeni, što znači da su gotovo izgubili svoj prvotni oblik.

Hegel zbog svog stila pisanja i načina argumentiranja pripada grupi filozofa koje je teško ili gotovo nemoguće razumjeti, stoga sam u objašnjenjima i prosudbi ovog važnog filozofskog klasika nastojao ostati jasan i razumljiv, iako to nije bilo jednostavno. To je i razlog što sam izbjegavao duže Hegelove navode, a pri prijevodu sam pokušao sačuvati razumljivost i jasnoću. Knjiga je pokušaj analize Hegelove filozofije sa stajališta relevantnosti njegove misli za buduća vremena jer očekujem da će u sukobu civilizacija, koji je zapravo već započeo, Hegelov koncept slobode igrati značajnu ulogu. Osobno smatram da sloboda i pravo osobe, kako su izloženi u Hegelovoj političkoj filozofiji, danas postoje samo u liberalnim zemljama s kršćanskom kulturom i tradicijom. Upravo zato jer čovjekova sloboda ima univerzalno značenje, a njezino kršenje se potvrđuje na konkretnim pojedinačnim slučajevima, smatram, u duhu Hegelove političke filozofije, da za totalitarne režime nema opravdanja ni danas, ni u budućnosti. Demokratska etičnost trebala bi biti stožerna odrednica budućega društva. Rasprave o Hegelu završavam tekstovima u kojima zagovaram prosuđivanje stanja stvari i događaja, kao i ostvarenja ljudskoga duha, s motrišta veritativne valjanosti i vrijednosti, *sub ratione veritatis*. Zahtjev za

istinom i razložno argumentiranje supstancijalna su obilježja filozofiranja i nemaju alternativu.

Knjiga bi također trebala biti doprinos distanciranju od jednostrane recepcije i interpretacije Hegelove filozofije koja je u posljednjih nekoliko desetljeća bila zastupljena i prakticirana na južnoslavenskom području.

Hrvatskoj zakladi za znanost dugujem svoju zahvalnost zbog odobrenja i financiranja istraživačkog projekta „Relevantnost hermeneutičkog prosuđivanja“ u sklopu kojega je nastala i ova knjiga. Filozofijska hermeneutika bi po Gadamerovu mišljenju trebala proći put Hegelove *Fenomenologije duha* unatrag tako da možemo razumjeti u kojoj nas mjeri kulturna baština kojoj pripadamo određuje u našim promišljanjima i prosuđivanjima. Hermeneutičko se prosuđivanje ne odnosi samo na prošlost, nego na širu sadašnjost u kojoj živimo i blisku budućnost koja nam predstoji. Hegelovski rečeno, obveza je nas bića, koja raspoložemo umom i sposobnošću razložnog argumentiranja, dati svoj sud o vremenu u kojemu živimo. Mi za svoj naraštaj možemo reći da smo bili ponosni svjedoci jednog epohalnog vremena, uspješno provedene Mirovne revolucije (1989.) koja je srušila jedan totalitarni režim u kojem su ljudska prava bila zatirana, demokracija zabranjena, a vladavina prava *terra incognita*. U ovoj sam knjizi nastojao pokazati da je u provedbi Mirovne revolucije presudnu ulogu odigrao zahtjev potlačenih građana za osobnom slobodom, kako je izložen i obrazložen u Hegelovoj filozofiji.

Moj prijatelj i filozofski sumišljenik Andreas Arndt, s Humboldtova Sveučilišta u Berlinu, uvelike je pridonio tome što sam se proteklih dvadeset godina intenzivno bavio Hegelovom filozofijom, zapravo daleko više nego što sam to prvotno planirao. Zahvaljujući Arndtu, 2000. godine je održan međunarodni Hegelov kongres u Zagrebu o *Fenomenologiji duha*, a kao tadašnji pomoćnik ministra znanosti bio sam involviran u organizaciju kongresa.

S Arndtom sam proteklih dvadeset godina svake godine redovito održavao međunarodni znanstveni skup „Razumijevanje i interpretacija“ („Verstehen und Auslegen“) na Sveučilištu u Zadru. To je nedvojbeno najznačajniji filozofijski simpozij u državi na kojem su sudjelovali ugledni poznavatelji klasične njemačke filozofije i hermeneutike. Ove godine, predsjedništvo Međunarodnog Hegelovog društva odlučilo je da će se sljedeći svjetski kongres održati na Sveučilištu u Zadru. S Arndtom također uspješno surađujem u tročlanom predsjedništvu Međunarodnog Hegelova društva (Internationale Hegel-Gesellschaft) od 2010. godine, kao i u ediciji časopisa *Hegel-Jahrbuch* te filozofijskog niza *Hegel-Forschungen*. Sve su to razlozi što sam ovu knjigu posvetio kolegi i prijatelju Andreasu Arndtu s kojim ujedno dijelim filozofijski svjetonazor.

Kolegama dr. sc. Ljubiši Prici, izv. prof. dr. sc. Anti Periši, doc. dr. Mati Penavi te doktorandima Nerminu Salkiću i Anti Sesaru zahvaljujem na pažljivom čitanju rukopisa i kritičkim primjedbama. Moja doktorandica Maja Ferenc Kuća provela je lekturu teksta. Na koncu želim zahvaliti recenzentima knjige prof. dr. sc. Stipi Kutleši, izv. prof. dr. sc. Marku Vučetiću i dr. sc. Dejanu Vanjeku.

U Cerju Vivodinskom, tijekom pandemije COVID-19.

